

978
173

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Національна спілка краєзнавців України

*Нові підходи до організації та ефективного
проведення практик в кризових умовах*
матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару

Тернопіль, 2020

weir /uz/

Бібліотека Тернопільського
національного педагогічного
університету ім. В. Гнатюка

882785

348.091.33-024.22:07
r1 73

Редакційна колегія

Андрій Кузишин, декан географічного факультету, доцент, канд. геог. наук
(відповідальний редактор)

Іван Каплун, керівник виробничої практики ТНПУ

Ярослав Мариняк, доцент кафедри географії України і туризму, канд. геог. наук

Віктор Мацюк, доцент кафедри фізики, канд. пед. наук

Наталія Дащенко, доцент кафедри журналістики, канд. філол. наук

Інна Поплавська, доцент кафедри географії України і туризму, канд. геог. наук
(відповідальний секретар)

*Друкується за рішенням Науково-методичної комісії географічного факультету
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
протокол № 3 від 30 листопада 2020 р.*

Нові підходи до організації та ефективного проведення практик в кризових умовах: Матеріали міжфакультетського навчально-методичного семінару. Тернопіль: Вектор, 2020. 60 с.

У збірнику наукових праць включені тексти доповідей викладачів Тернопільського національного педагогічного університету з широкого спектру теоретичних і прикладних питань організації та проведення практик для студентів освітніх програм, підготовка за якими здійснюється в університеті, розкрито зміст та теоретико-методичні підходи до проведення практик.

Для викладачів закладів вищої освіти, науковців, докторантів, аспірантів, студентів, учителів і всіх зацікавлених.

Тексти представлено у авторській редакції мовою оригіналу. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат і інших відомостей.

Адреса редакційної колегії:

Географічний факультет
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2
м. Тернопіль, 46027
Тел.: +38 035 436154
e-mail: cesk.tnpu@gmail.com

технології та професійні інструменти, працювати в команді, успішно комунікувати з аудиторією.

Список використаних джерел

1. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 06 – Журналістика, спеціальність 061 – Журналістика : видання офіційне. Київ, 2018. 14 с.
2. Освітня програма «Журналістика» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 061 Журналістика галузі знань 06 Журналістика, уведена в дію в ТНПУ. URL: http://tnpu.edu.ua/about/public_inform/akredvtatsiia%20ta%20litsenzuvannia/osvitni_prohramy/bakalavr/fizh/zhurnalistyka_2020.pdf
3. Журналістська практика : методичні матеріали для студентів та керівників практики зі спеціальності «Журналістика» ; 2-е вид., переробл. / упорядник Н. Л. Дашенко. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. 48 с.
4. Навчальна практика (бакалаврат, 3 курс). URL: <https://elr.tnpu.edu.ua/course/view.php?id=1988>
5. Виробнича практика (бакалаврат, 4 курс). URL: <https://elr.tnpu.edu.ua/course/view.php?id=1989>
6. Мой Д., Ордольфф М. Телевізійна журналістика: Практична журналістика / за заг. ред. В. Ф. Іванова; пер. з нім. В. Климченка. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2019. 234 с.
7. Яковець А. В. Телевізійна журналістика: теорія і практика : підручник. Київ : ВД «Кисво-Могиланська академія», 2007. 240 с.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ КРАЇНОЗНАВЧОГО (КРАЄЗНАВЧОГО) ВИВЧЕННЯ РЕЛІГІЇ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

Я.О. Мариняк
доцент кафедри географії України і туризму

Країн (регіонів) з однаковою релігійною ситуацією не існує. Важливими чинниками такого різноманіття є народні традиції, особливості менталітету, політичного й суспільного ладу. Звичайно, що власне релігія у багатьох країнах є визначальною вище зазначених передумов.

Тлумачення поняття «релігія» також не є одночасним:

- це визначення світоглядне й прийняття світу-віровчення;
- це особлива область духовного життя людей-віра в Бога (богів);
- це комплекс ритуалів, обрядів, традицій-культів;
- це організація й угруповання осіб, що дотримуються тієї або іншої

релігійної традиції, -конфесії, деномінації;

» це церкви, у т. ч. споруди, твори мистецтва та скульптури культового призначення, церковний одяг та атрибути, які у своїй сукупності мають велику художню цінність.

Основні аспекти релігії визначають план характеристики релігії як передумови розвитку у будь-якій країні (регіоні).

Релігійний туризм має на меті відвідування релігійних центрів, монастирів, храмів, культових закладів, святих місць історичної, архітектурної, духовної значимості, а також музеїв, виставок цієї ж номенклатури. Релігійний туризм є складовою індустрією туризму в цілому. Паломництво – це подорож, яка наповнена духовним змістом і спрямована до святих місць із метою духовного очищення, спокутування гріхів, пошуку і осмислення свого духовного призначення.

Сутність і структура релігійного туризму, основи віровчення найбільш поширених релігій і духовних шкіл, територіальне поширення релігій схарактеризовані в роботах Т. Божук, В. Кифяк, С. Кузик, А. Кузишин, О. Любіцевої, Т. Христового та ін.

Релігійний туризм – це поїздки за межі традиційного середовища на строк не більше року для відвідування святих місць і центрів релігій. У ньому прийнято виділяти три напрями: релігійний, пов'язаний з участю в подіях релігійного життя, що здійснюються за допомогою екскурсій; паломницький, тобто подорож з метою відвідування святих і святих місць; науковий з релігійною метою.

Термін «релігійний туризм» відображає, насамперед, релігійно-пізнавальні аспекти або тільки пізнавальні, а «паломницький туризм» пов'язаний з подорожжю винятково з релігійною метою. Але сучасні прочани користуються різними транспортними засобами, й крім релігійної мети відвідування релігійних місць вони можуть мати й інші цілі.

Таким чином, винятково релігійні мотиви, зокрема в міжнародних подорожах, не існують у чистому вигляді. Класифікація видів туризму охоплює мету або кілька цілей подорожі як основних, так і додаткових, формує єдине сприйняття збірного поняття «релігійно-паломницький туризм».

За геопросторовою ознакою релігійно-паломницький туризм класифікують як локальний, регіональний і світовий. На локальному рівні релігійно-паломницького туризму зазвичай поширені одноденні поїздки, регіональному – короткострокові й світовому – тривалі й довгострокові. В основному, прочани зацікавлені у відвідуванні монастирів, храмів, а також визнаних святих місць (джерела, ріки, печери, гори й ін.) і менше приділяють увагу якості обслуговування на об'єктах розміщення й харчування.

Усі види туризму, які об'єднані поняттям «туристична діяльність», дотичні до творчості в її яскраво вираженому особистісному плані, оскільки в релігійному туризмі, як і в будь-якій модифікації туризму як специфічного феномену, закладена ідея самотворчості, що сприяє самовдосконаленню: духовному, інтелектуальному чи культурному. Саме у такому контексті логічно говорити про морально-психологічні аспекти, передусім, релігійного туризму.

Інформуючи будь-якого туриста стосовно історії становлення і розвитку певної релігійної конфесії, турагент чи екскурсовод повинен «персоніфікувати» матеріал, підкреслюючи внесок тих чи інших діячів у її розбудову.

Водночас, вивчаючи релігійний туризм, в площині якого залишається достатньо багато нез'ясованих питань як у теоретичному, так і практико-методичному аспектах, жодний дослідник, котрий аналізує цей вид туризму, не має права залишатися у просторі авторських фантазій чи уподобань, а повинен визначитися й опертися на якусь узагальнену, прийнятну провідними фахівцями позицію. Поки що ця проблема залишається відкритою. Зрештою, спираючись на окреслені нами засади культурологічного аналізу, ми спробуємо реконструювати релігійний туризм як основу дослідницької проблеми.

Джерелознавча база дослідження проблеми релігійного туризму перебуває у на етапі становлення.

На нашу думку, особливу увагу необхідно, передусім, звернути на три категорії джерел, які, з одного боку, є підґрунтям для дослідження проблеми релігійного туризму, а з другого, – виступають засобом його утвердження як культуротворчого феномену. Ці три категорії джерел, на наш погляд, такі: 1) теоретичні джерела, які складають концептуальні засади; 2) нормативно-правові документи (як українські, так і іноземні); 3) документи євроінтеграційного спрямування.

Розглянемо, насамперед, теоретичні документи, в яких висвітлюються і концептуально окреслюються питання релігійного туризму. Необхідно зазначити, що релігійний туризм поєднує в собі два вагомні терміни: «релігія» і «туризм». Тому, на нашу думку, необхідно розглядати феномен релігійного туризму на перетині історії, релігієзнавства, туризмології. Означений вище підхід підтверджує як міждисциплінарний характер досліджуваної нами проблеми, так і об'єктивність включення «міждисциплінарності» в перелік засадничих принципів культурологічного аналізу.

Враховуючи неоднозначність ставлення науковців до релігійного туризму, вважаємо за доцільне відтворити той обсяг його теоретичного опрацювання, який здатний сам по собі переконати в значущості та актуальності проблеми дослідження.

У встановленні українського досвіду релігійного туризму є такі аспекти: культурологічний, теоретичний, концептуальний, туризмологічний. Ці ракурси осмислення феномену туризму, спроможні обґрунтувати значимість релігійного туризму як однієї із форм подорожування, і довести, що конфесійне паломництво як складова релігійного мандрування може входити в сферу філософії туризму і здобути певне місце серед проблематики туризмології.

Реконструкція історіографії та належне окреслення джерелознавчої бази вимагають, на наше глибоке переконання, представлення тієї офіційної позиції, яка підтверджує значення, так би мовити, туристичного сектору в логіці сучасного культуротворення:

1. Нормативно-правові документи.
2. Документи з євроінтеграційним вектором.

Серед означених нами в цьому підрозділі чинників, що забезпечують дослідження сутності релігійного туризму, визначальне місце належить методам та феномену понятійно-категоріального забезпечення, що зумовлює об'єктивність дослідницького процесу.

В умовах функціонування і розвитку сучасної української гуманістичної науки про туризм – це комплекс фундаментальних наук, до яких відносяться економіка, географія, психологія, політологія, соціологія, історія і право. Отже, як культурологія в цілому формується на засадах міждисциплінарності – специфіку дії цього принципу ми проаналізували у попередньому підрозділі, – так і конкретна проблема – релігійний туризм – може бути повноцінно досліджена лише на перетині вже згадуваних нами наук.

Характеризуючи методологічні засади, слід зазначити, що дослідження здійснювалось за допомогою основ наукового аналізу з використанням принципів об'єктивності, системності, історичного, порівняльного аналізу, причинності, аксіологічного, логіко-семантичного, діяльнісного, порівняльного та прогностичного підходів. Методологічну основу утворили наукові праці, в яких визначаються поняття, підходи та методи, котрі слугують інструментарієм вивчення релігійного туризму як феномена суспільного життя.

Основна проблема роботи досліджувалася за допомогою відомих методів науково-теоретичного пізнання. Це, насамперед, аналіз і синтез, засобами яких вивчалася джерельна база – філософська, релігієзнавча, теологічна література.

Використовуються елементи кількох наукових підходів: системний (світогляд паломників розглядається як складна цілісна система, що в кінцевому результаті складається з простих елементів та обумовлена як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами);

- феноменологічний (повсякденне буття людини, її життєдіяльність; цей підхід дає можливість розглядати потік свідомості в аспекті смислоутворюючих конструктів світоглядної системи культури паломників);

- компаративістський (порівняння видів світоглядних орієнтацій людини різних віросповідань в різних соціокультурних системах як принцип досягнення об'єктивного знання);

- соціально-філософський підхід (дає можливість представити паломництво як специфічний соціальний феномен, помітний чинник розвитку та вдосконалення суспільства).

Конкретизацію зазначених підходів в забезпечили такі методи дослідження, як: культурологічний, синергетичний та туризмологічний.

Системний підхід дозволив розглянути конфесійне паломництво як суспільне явище, елементи якого тісно пов'язані між собою і у своїй взаємодії впливають на всі сторони суспільного життя.

Аналіз джерельної бази дослідження виявив, що досі йде пошук методологічної платформи для розуміння конфесіології паломництва, яка б дозволила реінтерпретувати результати розрізнених філософських, а також міждисциплінарних досліджень.

Досліджуючи християнські конфесії в Україні, необхідно зосереджувати увагу на культурологічному підході, який дозволяє доречно й об'єктивно розкривати толерантне ставлення українського соціуму до кожної з них.

Щорічні здійснення паломництва до святих місць свідчать про присутність потужних імпульсів у людей до самовдосконалення та самореалізації у культовій та духовній діяльності. Релігійний туризм формує основи екуменічних та інших загальноцивілізаційних рухів в різних регіонах планети у міжконфесійно-комунікативній діяльності.

Як зазначається в релігієзнавчому словнику, «паломництво (від лат. palma) – відвідання віруючими святих місць. Це явище як традиція існує у християн, мусульман, буддистів, синтоїстів, ламаїстів. Термін походить від звичаю привозити з Єрусалиму – місця паломництва християн – пальмову гілку. Інша назва – пілігримство. У православних називається проща» [11, с. 263].

Релігійний туризм притаманний усім віросповіданням – чи то православ'я, буддизм, католицизм, іудаїзм.

У підручнику «Сучасні різновиди туризму» М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор до релігійного туризму відносять сакральний туризм, паломницький туризм, езотеричний туризм.

Релігійний туризм поділяється на різновиди:

- паломницький туризм – це сукупність поїздок представників різних конфесій з паломницькими цілями;

- езотеричний – метою його є розширення традиційного релігійного світосприйняття, і у відповідності з цією метою ведеться філософський пошук в процесі подорожування;

- релігійний туризм екскурсійно-пізнавальної спрямованості – відвідування місць, пов'язаних з історією релігії;

- сакральний – різновид, де турист під час відвідування певних місць створює, відновлює або підкреслює зв'язок з уявним потойбічним світом.

Розгляд феномену релігійного туризму – це унікальний вид пізнавального туризму, позаяк він задовольняє гносеологічну потребу туристів і завжди має певні особливості, які відображені в маршруті, виборі та організації екскурсій і транспортних послуг. Він передбачає відвідування релігійних центрів, культових місць, споруд, комплексів, а також музеїв та виставок. Релігійний туризм має два основних види: паломницький туризм і туризм оглядової, інформаційної орієнтації.

Паломництво – одна з найстаріших форм релігійного туризму. Існує велика кількість місць призначення та об'єктів, які за своєю природою чи історичною цінністю представляють інтерес для вітчизняних та іноземних відвідувачів з усього світу, які беруть участь у паломництві, зосереджуючись на відвідуванні релігійних об'єктів з метою консолідації певної віри та розвитку ідентичності. Ці місця привертають увагу відвідувачів не тільки з релігійних причин, але і з точки зору інтересу до історії, архітектури чи художніх цінностей [4].

Деякі паломники відвідують релігійні пам'ятки архітектурної привабливості, задовольняючи інтерес і до їх історичної цінності [4].

Регулярні паломництва, до яких залучаються тисячі віруючих, безсумнівно, мають економічне значення. Тисячі паломників, крім основної мети паломництва, споживають товари та послуги, включаючи житло. Цей дохід залишається в місці призначення і має значний економічний ефект для країни, де організовано прийом туристів-паломників.

Релігійний туризм менш схильний до економічних коливань на ринку, оскільки віруючі готуються до подорожі завчасно та подорожують незалежно від поточної економічної ситуації [7]. Віруючі, що подорожують завдяки своїй вірі, нерідко здійснюють це, дотримуючись своїх релігійних обов'язків або виконуючи духовну місію.

Основними світовими місцями паломництва є:

– у християн: Вифлеєм, Єрусалим, Назарет, річка Йордан та інші місцевості,

– пов'язані з Ісусом Христом, апостолами, Пресвятою Богородицею;

– у мусульман – відвідування Мекки, Медини і здійснення там запропонованих ритуалів;

– у ламаїстів – відвідання Лхаси (Тибет);

– у індусів – відвідання Ілахабада та Варанасі (Індія);

– у синтоїстів – відвідування Нара (Японія).

Серед причин здійснення паломництва можна виділити, зокрема, такі:

– бажання зцілитися від душевних і фізичних недуг;

– потреба помолитися за рідних і близьких;

– сподівання знайти благодать;

– поклик виконати богоугодну роботу;

– надія відмолити гріхи;

– можливість висловити подяку за блага, послані зверху;

– обов'язок проявити відданість вірі;

– прагнення до подвижництва в ім'я віри;

– віра в нагоду знайти сенс життя.

Для заохочення паломництва склалися численні путівники, ітінерарії (від лат. *itinerarium* – «опис подорожі»), багато з яких, як і описи самих паломництв, стали згодом важливими джерелами історичних даних.

У релігійному туризмі зазвичай виділяють декілька видів паломництва, що класифікуються за різними ознаками:

1) за числом учасників і сімейною приналежністю – індивідуальні, сімейні та групові паломництва;

2) за терміном подорожування – тривалі і короткочасні паломництва;

3) за сезонністю – довільні цілорічні паломництва, або приурочені до певних релігійних свят;

4) за об'єктами відвідин – відвідини конфесійних культових місць (монастирів, храмів), а також природних культових місць (святих гір, озер, печер, джерел);

5) за місцем розташування об'єктів паломництва – внутрішні (в межах державних кордонів) і закордонні паломницькі тури;

6) за ознакою обов'язковості – добровільні і обов'язкові паломницькі тури (наприклад, в ісламі паломництво – хадж, є обов'язковим для кожного правовірного).

Різновид релігійного туризму – езотеричний – використовується обмеженим числом adeptів і носить переважно прикладний характер. Як приклади такої практики можна назвати суфізм всередині ісламу, кабалу всередині іудаїзму, нейдань всередині даосизму, йога всередині індуїзму, чань (езотеричний буддизм, він же дзогчен, він же дзен) всередині буддизму, ісихазм усередині православ'я, харизматизм усередині протестанства.

Окрему увагу слід звернути особливостям теологічного терміну, який часто використовується – «конфесія» (від лат. Confessio – визнання, сповідь) – приналежність до будь-якої церкви, релігійної організації, яка має своє віровчення, культову практику та організаційну структуру. Конфесіями іноді називають різновиди віросповідання [7].

У більшості релігій людської цивілізації був звичай мандрування. Він зазвичай полягав у відвіданні місць, пов'язаних з яким-небудь божеством, сакральним явищем, діяльністю духовного вчителя. У цих місцях людина прагнула молитись. Перед відвідинами таких місць проводився обряд підготовки (очищення) в середовищі інших віруючих. Таке паломництво «пошук Бога та зустріч з ним в культовому середовищі».

У сучасній науковій літературі частіше зустрічаємо таке визначення паломництва: «Паломництво – похід віруючих до святих місць (місця паломництва) в надії отримати божественну святість» [10, с. 294].

Відповідно категорії сучасних подорожуючих паломників умовно розподіляються на дві частини: перша, що є не надто численною, охоплює високоосвічених людей, які добре орієнтуються в релігійних аспектах церковно-суспільного життя, чітко уявляють собі мету і значення паломництва; друга категорія паломників – люди, котрі нещодавно звернулися до сфери релігії. Для здійснення паломництва вони користуються найрізноманітнішими джерелами інформації, у тому числі розповідями інших паломників, не завжди компетентних в питаннях стимулів і намірів прихильників релігійного туризму. На мотивацію їх дій значною мірою впливає отримана інформація [1].

Релігійний туризм за своїм змістом розподіляється на два основні різновиди:

- паломницький туризм;
- релігійний туризм екскурсійно-пізнавальної спрямованості.

У паломницькому туризмі виділяється суто духовно паломницький туризм.

Серед причин для здійснення паломництва можна виокремити найбільш типові:

- бажання зцілення від душевних і фізичних недуг;
- молитви за рідних і близьких;
- віднайденья благодаті;

- здійснення богоугодної справи;
- відмолення гріхів;
- спосіб висловлення подяки за земні блага;
- прояв відданості вірі;
- задоволення прагнення до подвижництва в ім'я віри;
- осягнення сенсу життя [1].

Християни-паломники, що мають тривалий історичний досвід мандрів і подорожей до святих місць, налаштовують свої душі на благоговійне спілкування зі священним в самому епіцентрі його земної присутності. Зазвичай для людини віруючої така мандрівка постає вагомою. А інколи й визначальною подією в житті, справжньою вершиною життєвого шляху.

Повсякденний світ сучасної людини є досить жорстким, прагматичним, невірноваженим – особистість поставлена в рамки вимогливих буднів, живе за стандартами сьогодення у вихорі актуальних проблем. У цьому значенні паломництво – це порятунок, спасіння задля перемоги духовного над матеріальним.

Паломництво, як і екскурсійна справа, вимагають вдосконалення і упорядкування багатьох урядових служб та законодавчої бази.

Показово, що за останні роки змінилася сама природа паломництва. Замість «ходіння на прощу» до святих місць, як це практикувалося в минулі століття, в наш час літаками доставляють святині (мощі святих, духовні реліквії, чудотворні ікони тощо) в Україну, насамперед в Києво-Печерську лавру. Колишня форма паломництва з метою поклоніння святим реліквіям у віддалених святих місцях (Єрусалимі, Афоні) набуло певного спрощення.

Інший відомий об'єкт паломництва християн – Софія Київська приваблює паломників своєю неповторною святинею – Богоматір'ю Орантою. Образ Оранти (від лат. *orans* – «той, що молиться») – один із основних типів зображення Божої Матері, який чудовою мозаїкою відтворює образ Богоматері Оранти XI ст., можна і сьогодні побачити у соборі Софії Київської. Майже десять століть це зображення Богородиці залишалося практично непошкодженим. Очевидно, тому і називалася вона «непорушною стіною». Поза і жести рук Оранти були дуже популярними у народному мистецтві аж до XX ст. На жіночих весільних вінцях завжди було зображення Богородиці з піднятими вгору руками.

Ще одним сакральним центром, відомими в Україні, є Свято-Успенська Почаївська Лавра, котра приваблює паломників такою святинею, як скам'янілий слід Стопи Пресвятої Богородиці. В Успенському Соборі монастиря за невеликою латунною огорожею біля першої колони зберігається слід правої Стопи Пресвятої Богородиці. Під ковчегом на камені виразно видимий слід самої Стопи, з якого б'є джерело. Над Царськими вратами храму, в зіркоподібному сяючому різнокольоровими каменями кіоті міститься чудотворна Почаївська Ікона Богородиці – друга Лаврська святиня.

Місцями паломництва українських католиків є: Зарваницька Божа Матір (с. Зарваниця), костел Святої Трійці (с. Микулинці), костел Святої Варвари Бердичівська Божа Матір (м. Бердичів), костел Успіння Богородиці з

Мадонною Рафаеля (с. Бучач), костел Святого Станіслава (м. Чортків), Петропавлівський кафедральний костел (м. Кам'янець-Подільський), Летичівський монастир ікона Летичівської Божої Матері (м. Летичів), Марійський санктуарій (м. Більшівці), Церква Пресвятої Богородиці Галицька чудотворна ікона Богородиці (с. Крилос).

Релігійне паломництво як складова туризму. Зазвичай під паломництвом розуміють подорож, яка наповнена духовним змістом і спрямована до святих місць з метою духовного очищення, спокутування гріхів, осмислення свого духовного призначення. «До основних мотивів паломництва відносять бажання помолитися й доторкнутися до чудотворних ікони або нетлінних мощей; висповідатися у культовому чи релігійному центрі, або у відомого релігійного діяча; виконати богоугодні діяння; зробити пожертвування на користь храму або релігійної громади; відчутти Божу благодать; отримати зцілення від духовних та тілесних недуг; виконати дану Богові обітницю. Особливості паломництва в християнстві можуть мати відмінності в різних напрямках, сектах і деномінаціях» [10].

Науковці зазвичай вирізняють кілька видів паломництва, котрі класифікуються за такими ознаками: за кількістю та складом учасників і їхньою сімейною приналежністю – індивідуальні, сімейні, групові; за тривалістю прощі (російський православний канон паломництва практикував оптимальний термін – 10 календарних днів); за сезонністю (цілорічні паломництва, а також приурочені до певних релігійних свят); щодо об'єктів відвідування, передусім, конфесійних культових місць (церкви, монастирі, храми), а також природні культові чи сакральні місця (печери, озера, гори); за місцем розташування об'єкта паломництва (внутрішні – у межах державних кордонів) та зарубіжні паломницькі тури; за ознакою обов'язковості (добровільні і обов'язкові паломницькі тури), оскільки в ісламі хадж є обов'язковим для кожного правовірного мусульманина).

Для повноти аналізу наукової та практичної систематизації даних про релігійне паломництво зазначимо, як пояснюють терміни «паломництво», «проща» філософи, мислителі, науковці, письменники. Наприклад, Т. Христов в роботі «Релігійний туризм» розширює межі й сенс релігійного подорожування: «Паломництво може бути обумовленим також прагненням виразити подяку вищим силам за отримані життєві блага, виявити відданість вірі, засвідчити наміри і готовність до подвижництва, набуття сенсу життя» [9, с. 10].

Туристичні фірми почали пропонувати паломницькі маршрути, а при монастирях і храмах відповідно відкривалися паломницькі центри.

Крім того, свою роль відіграло і пом'якшення церквою вимог до пересування віруючих. Відбулися зміни у самому розумінні «прощі»: якщо раніше до святих місць паломники переважно йшли пішки, то зараз можна користуватись будь-якими транспортними засобами: літаками, потягами, автомобілями.

Релігійний туризм відіграє велику роль в системі міжнародного і внутрішнього туризму, оскільки становить значну частину сучасної індустрії туризму, охоплюючи паломництво й пізнавальні тури релігійної спрямованості.

Паломництво, в тій чи іншій формі, здійснюється практично у всіх релігіях. Християнські паломницькі поїздки і тури (на відміну від релігійно-пізнавальних) несуть в собі певний сенс і специфічні функції. Мотиви для здійснення паломництва можуть бути різноманітними (бажання зцілитися від фізичних або духовних недуг, знайти благодать, душевну рівновагу, проявити відданість вірі, стати на послух).

Релігійні тури пізнавальної спрямованості передбачають головним чином відвідування релігійних центрів, музеїв, виставок, участь в релігійних заходах, знайомство з обрядами та ін..

Сучасний соціум стимулює релігійний туризм в інших напрямках, а саме: оздоровче-медичний, освітній (дітей і дорослих), благодійний (в формах безоплатної діяльності – «допомога працею» або у вигляді матеріальних вкладень).

Беручи за основу ці соціально-світоглядні категорії людей, можна доволі імовірно визначити і мету їхніх релігійних мандрів, серед найбільш типових у такому переліку це:

- ритуальне відзначення релігійних свят (участь можуть брати прочани і туристи як глядачі);
- духовне самовдосконалення (ця мотивація в релігійному туризмі властива як паломникам, так і звичайним туристам);
- підвищення власного статусу в релігійній громаді;
- поклоніння святому місцю, храму, мощам, отримання зцілення духовного і фізичного (мета характерна тільки для паломників);
- допитливість, отримання естетичного задоволення від архітектури, живопису, іконопису, церковного співу (для всіх категорій туристів) [10, с. 282].

До туристів, які цікавляться релігією і вивчають церковні обряди (самостійно), необхідно розвивати додатково до релігійного оточення повноцінні туристичні інфраструктури та відповідно облаштувати житлове середовище. Формування такого типу предметно-просторового антуражу повинне враховувати, що все це знаходиться на території об'єкта культурної спадщини (певної пам'ятки християнської архітектури).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бауман З. От паломника к туристу. Социологический журнал. 1995. № 4. С. 133–154.
2. Божук Т.І. Релігійний туризм: термінологічний словник-довідник – Львів: Український бестселер, 2010. 152 с.
3. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: березень 2019).
4. Кляп М. П. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. / М.П. Кляп, Ф.Ф. Шандор. Київ: Знання, 2011. 334 с.

5. Кузик С.П. Географія туризму: навч. посібник. Київ, Знання, 2011. 271 с.
6. Кузисин А.В. Геопросторові особливості видового складу релігійного туризму в Тернопільській області. Вісник наукових досліджень. Серія: Туризм. Вип. 1. Тернопіль, 2006. С. 52-56.
7. Любіцева О.О. Географія релігій: навч. посібник / О.О. Любіцева, С.В. Павлов, К.В. Мезенцев. Київ, АртЕк, 1998. 504 с.
8. Орлова О. В. Турист як суб'єкт сприйняття цінностей культури. Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності: альм.: зб. наук. пр. Київ, 2008. Вип. 22. С. 214-224.
9. Христов Т. Т. Религиозный туризм: учеб. пособие для студ. вузов, обучающихся по спец. 230500 «Социально-культурный сервис и туризм». Москва: Академия, 2003. 287 с.
10. Ювачев И. П. Паломничество в Палестину к гробу Господню: Очерки путешествия в Константинополь, Малую Азию, Сирию, Палестину, Египет Грецию. Санкт-Петербург: Изд. Александро-Невского о-ва трезвости при Воскресенской церкви «Общество распространения религиозно-нравственного просвещения в духе Православной церкви», 1904. 367 с.
11. Яроцький П. Л. Філософський аспект паломницького (релігійного) туризму в Україні. Філософія туризму: навч. посіб. Київ: Кондор, 2004. С. 143-150.

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ-ФІЗИКІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ГОТОВНОСТІ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

*Мацюк В.М.,
доцент кафедри
кафедра фізики та методики її навчання*

Інноваційні процеси у системі освіти вимагають принципових змін у методиці підготовки вчителів-предметників для шкіл нового типу.

Процес професійної підготовки і становлення педагога досліджували такі науковці як В.Бондар, А.Бойко, В.Бутенко, В.Гриньова, Р.Гуревич, А.Коломієць, О.Кондрашова, М. Ничкало, Н.Савченко, О.Лавріненко, В.Шахов, М.Ярмаченко та ін.

Загальнодидактична підготовка вчителя природничих дисциплін стала предметом наукових пошуків А.Алексюка, Ю.Бабанського, В.Гриньової,